

Teresa Banaszkiewicz

Twórcza aktywność psychomotoryczna dzieci 6-letnich (doniesienie z badań)

Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce : kwartalnik dla nauczycieli nr 2,
55-67

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

dr Teresa Banaszekiewicz
Akademia im. J. Długosza w Częstochowie
Instytut Edukacji Przedszkolnej i Szkolnej

TWÓRCZA AKTYWNOŚĆ PSYCHOMOTORYCZNA DZIECI 6-LETNICH (DONIESIENIE Z BADAŃ)

WSTĘP

Edukacja kreatywna we współczesnej dobie stała się powinnością nauczyciela pracującego na każdym etapie kształcenia i wychowania młodego pokolenia. Fakt ten wymaga od pedagogów intensywnych poszukiwań badawczych i nowatorskich rozwiązań, które rozwiną osobowość dziecka do granic jego możliwości. Wszechstronny rozwój dziecka w młodszym wieku szkolnym zapewnia twórcza aktywność organizowana przez nauczyciela w procesie dydaktyczno-wychowawczym.

Rozwój pełnej osobowości dziecka jest rezultatem dynamicznej interakcji między jednostką i jej otoczeniem. Optymalne efekty zależą od potencjału jednostki, ale także od zasobów, jakimi dysponuje środowisko wychowawcze oraz od tego, jakie uwarunkowane działania względem jednostki podejmują ludzie w jego środowisku¹. Pobudzanie ciągłym strumieniem bodźców fizycznych, psychicznych i społecznych oraz pozostawienie swobody działania w środowisku dziecka tworzy przestrzeń dla jego twórczej aktywności.

Pojęcie twórczości jest trudne do zdefiniowania, pomimo powszechnego posługiwania się nim. Najbardziej trafnym wydają się być definicje, iż „Twórczym procesem będziemy nazywać proces myślenia prowadzący do powstania nowej i użytecznej idei, zaś twórczą osobowością – osobowość człowieka, który szczególnie i często lub szczególnie łatwo wytwarza nowe i cenne idee”². Uznawanie twórczości za cechę gatunkową człowieka jest tak powszechne we współczesnej humanistyce, że o każdym człowieku myśli się jako o osobie zdolnej do kreacji.

M. Stasiakiewicz³ zwraca uwagę na dwoistość rozumienia twórczości końca XX wieku. Z jednej strony charakteryzuje twórczość jednostki jako koncepcję codziennego życia, przejawiającą się w rozwiązywaniu sytuacji problemowych, z drugiej jako paradygmat twórczości wybitnej jednostki niezwyklego umysłu, geniusza. Każdy człowiek jest w jakimś stopniu aktywny twórczo i dotyczy to różnych dziedzin i okresów życia, nie wyłączając starości⁴.

¹ G. Mendecka, *Środowisko rodzinne w percepcji osób aktywnych twórczo*, Częstochowa 2003, s. 66.

² E. Necka, *Twórcze rozwiązywanie problemów*, Kraków 1994, s. 19.

³ M. Stasiakiewicz, *Twórczość i interakcja*, Poznań 1999.

⁴ Ch. Buchler, *Bieg życia ludzkiego*, Warszawa 2000.

O twórczości, jako powszechnie występującym atrybucie gatunkowym człowieka przekonują zachowania dzieci w wieku 2–3 lat, kiedy w ich spontanicznej zabawie można odnaleźć cechy zachowań twórczych. Mając na względzie dziecko w młodszym wieku, możemy mówić o jego twórczości jako predyspozycji, której nie towarzyszą wybitne osiągnięcia lecz zdolności twórcze. W literaturze psychologicznej zwraca się uwagę na fakt, iż „dziecko u zarania swego społecznego istnienia dysponuje nieograniczonymi wręcz możliwościami twórczymi (...), problem zaczyna się dopiero, gdy w miarę upływu lat dostarczamy mu zasób informacji uporządkowanych, poklasyfikowanych, dbając jedynie o to, by je skutecznie przyswoiło”⁵.

Źródłem twórczości upatruje się w myśleniu dywergencyjnym, polegającym na wytwarzaniu pomysłów w odpowiedzi na problem natury otwartej. Na ten rodzaj myślenia składają się takie elementy, jak:

- a) płynność, czyli łatwość wytwarzania w określonym czasie pomysłów, idei,
- b) giętkość, czyli zdolność wytwarzania różnych wyników i zmiany kierunku poszukiwań,
- c) wrażliwość na problemy, zauważanie problemów występujących w danej sytuacji,
- d) oryginalność myślenia, czyli zdolność wytwarzania niezwykle, nowatorskich i nierzadkich pomysłów.

Spośród wymienionych cech, u dzieci można zauważyć szczególnie dwie: płynność i oryginalność myślenia dywergencyjnego.

Charakter osoby twórczej E. Nęcka opisuje w koncepcji triadowej, na którą składają się: zdolności, motywy i umiejętności⁶. Cechą charakterystyczną twórczości dziecięcej jest to, że w triadowej typologii talentów istotne są zdolności, natomiast nieistotne są motywy i umiejętności. Zdolności twórcze, to ściśle poznawczy aspekt talentu twórczego. Obejmuje takie operacje intelektualne, jak: dostrzeganie podobieństw, kojarzenie odległych idei i faktów, łatwość rozumienia i użycia metafory, dokonywanie dalekosiężnych przekształceń⁷.

W literaturze psychologicznej pojęcie zdolności ma wiele znaczeń, wobec czego są różnie definiowane. W opisywaniu twórczości dziecięcej wydaje się istotne określenie B. Hornowskiego, który zdolności ujmuje dwojako:

- a) jako pewną sprawność do wykonania określonych czynności przy niezbędnych warunkach zewnętrznych, w tym przypadku zdolność rozumie się jako biegłość, umiejętność,
- b) jako pewną możliwość, dzięki której człowiek poprzez uczenie się i ćwiczenia zdobywa nowe wiadomości, umiejętności i sprawności. W tym znaczeniu zdolności są ujmowane jako wrodzone właściwości, zadatki⁸.

⁵ H. Jaoui, *Klucze do twórczości*, [w:] *Psychologia twórczości*, red. Z. Siwek, D. Zarębska-Piotrkowska, Skrypty Uczelniane nr 471 Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 1984, s. 47.

⁶ E. Nęcka, ... op. cit., s. 22–23.

⁷ Tamże..., s. 22

⁸ B. Hornowski, *Rozwój inteligencji i uzdolnień specjalnych*, Warszawa 1978, s. 52.

W obu przypadkach określenia zdolności mają charakter ogólny a ich obecność staje się konieczna przy wykonywaniu przez jednostkę różnych czynności. Do zdolności ogólnych zalicza się: spostrzegawczość, sprawność myślenia, wyobraźnię, pamięć, uwagę oraz sprawność motoryczną⁹. Wszystkie te procesy uwidoczniają się w podstawowej formie aktywności małego dziecka, jaką stanowi zabawa. Zdecydowanie twórczy charakter ma zabawa tematyczna, typowa dla dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym. Ujawnia się w niej pomysłowość i oryginalność w sposobie wykorzystania zabawek i różnych rekwizytów. Podczas zabaw dzieci chętnie fantazjują, mieszają fikcję i marzenia z rzeczywistością, a często stawiane pytania świadczą o tym, że w sposób naturalny są odkrywcami. Wykazują przy tym zadziwiającą dociekliwość i trafność w docieraniu do istoty i przedmiotów będących obiektem ich zainteresowania. Dociekliwość jest filarem twórczych dokonań oraz jedną z bardziej charakterystycznych cech małego dziecka¹⁰. Potrafią one wykazywać tak żywe zainteresowania, że częstokroć przybierają charakter pasji, np. na spacerze godzinami mogą oglądać pracę dźwigu lub koparki.

Twórcza aktywność dziecka ma zdecydowanie ekspresyjny charakter, wyrasta z jego potrzeb i jest zintegrowana z jego życiem psychicznym¹¹. Dziecko w wieku przedszkolnym nie potrafi tłumić własnych przeżyć, uwidacznia je najczęściej w ekspresji plastycznej, przenosząc na papier swe pragnienia, wzruszenia, myśli i pasje. Emocje uwalnia także w ekspresji motorycznej, w której za pomocą ruchu, mimiki twarzy ukazuje swoje stany wewnętrzne: przeżycia, niezaspokojone potrzeby, a także chętnie pokazuje fakty opowieści ruchowej lub odwzorowuje ruchy zwierząt, mechanizmów itp. Psychomotoryka dzieci przejawia się dużą ruchliwością, uzdolnieniami ruchowymi, dzięki którym szybko uczą się nowych i nieznanych form oraz sprawności. Sześciolatek ma rozwinięte zdolności koordynacyjne, takie jak: zdolność orientacji przestrzennej i zdolność rytmicznego wykonywania ruchów oraz zdolności kondycyjne: wytrzymałość tlenową, szybkość ruchu oraz gibkość¹². Dziecko w wieku przedszkolnym jest w okresie szybkiego rozwoju motoryczności, ma opanowane podstawowe formy ruchu, dlatego z łatwością może wyrazić ekspresję siebie. Badacze dziecięcej twórczości podkreślają jej nowość, oryginalność i autentyczność ekspresji¹³. Jest ona na tyle bogata, że można mówić o folklorze dziecięcym, który bywa przedmiotem badań.

W literaturze o twórczości podkreśla się fakt, że podlega ona silnym procesom hamowania. E. B. Hurlock powołując się na liczne badania wielu autorów, wymienia wiek dziecka 5–6 lat, jako pierwszy okres krytyczny w rozwoju twórczości. Dominującym czynnikiem w tym okresie jest wzrost autorytetu dorosłych i zwią-

⁹ W. Okoń, *Nowy Słownik Pedagogiczny*, Warszawa 1996, s. 333.

¹⁰ G. Mendecka, ..., op.cit. s. 69.

¹¹ Tamże... s. 70.

¹² J. Barankiewicz, *Poradnik wychowania fizycznego*, 1992, s. 107.

¹³ A. Trojanowska-Kaczmarek, *Dziecko i twórczość*, Warszawa 1971.

zane z tym zaangażowanie dziecka – wymuszone lub dowolne – by jak najlepiej przystosować się do dyscypliny obowiązującej w domu lub w przedszkolu¹⁴.

Pomimo, że twórczość należy do pojęć psychologicznych, jednak ma duże znaczenie z pedagogicznego punktu widzenia. W działalności pedagogicznej istotna staje się umiejętność rozpoznawania talentów twórczych dziecka oraz znajomość procesu wychowywania do twórczości.

Badanie twórczej aktywności psychomotorycznej może dostarczyć wiele korzyści we wszechstronnym rozwoju osobowości dziecka. Dla nauczycieli pracujących w przedszkolu i klasach początkowych szkoły podstawowej ważna staje się umiejętność obserwowania i diagnozowania symptomów twórczości dzieci oraz projektowanie sytuacji dydaktycznych rozwijających je. Niestety w polskiej literaturze pedagogicznej nie ma zbyt wiele wskazówek dla nauczycieli, jak mają to czynić. Istnieje wiele testów badających twórczość dziecięcą, stosowanych przez profesjonalnych psychologów, które w praktyce szkolnej wydają się być mało przydatne. W odpowiedzi na społeczne zapotrzebowanie autorka doniesienia podjęła próbę opracowania i standaryzacji testu dla nauczycieli mierzącego twórczą aktywność psychomotoryczną.

Celem prowadzonych badań było zdiagnozowanie poziomu twórczej aktywności psychomotorycznej dzieci rozpoczynających edukację szkolną. W szczególności dokonano pomiaru zachowań dziecka:

1. w sferze poznawczej: stopień kojarzenia faktów dziecka oraz zakres ekspresji ruchowej owych faktów, a także pomiar liczby i jakości pomysłów dziecka,
2. w sferze emocjonalnej: mierzono siłę ekspresji ruchowej w trzech wymiarach: ruch, dźwięk, mimika twarzy,
3. w sferze fizycznej: zdolności koordynacyjne i rytmicznego wykonywania ruchów oraz zasób sposobów inwencji ruchowej w wykonywaniu rytmu.

MATERIAŁ I METODA

Badania zostały przeprowadzone w placówkach przedszkolnych i szkolnych, w których prowadzone są oddziały „0”. Ogółem przebadano 338 dzieci, które w roku kalendarzowym 2006 ukończyły, bądź ukończą 6 lat i od roku 2007/2008 rozpoczną obowiązek szkolny.

Materiał badawczy pochodzi z badań pilotażowych, których celem jest standaryzacja testu diagnostycznego własnego autorstwa, zatytułowanego „Test mierzenia twórczej aktywności psychomotorycznej dziecka 6-letniego”. Narzędzie zostało opracowane w oparciu o literaturę z zakresu psychologii twórczości i psychomotoryczności. Zawiera ono instrukcję obejmującą informację o organizacji wykonania testu oraz 4 zadania a także wzór arkusza pomiaru wyników indywidualnych. Każde zadanie obejmuje: cel pomiaru, tekst, metodykę jego przeprowadzenia oraz punktację. Badanie przeprowadzały dwie osoby: nauczy-

¹⁴ E. Hurlock, *Rozwój dziecka*, Warszawa 1985.

cielka realizująca zadania z dzieckiem oraz obserwująca i zapisująca wyniki. Materiał zebrały zasadniczo słuchaczki Podyplomowego Studium Wychowania Przedszkolnego, po wcześniejszym i szczegółowym instruktażu oraz autorka testu.

Obliczeń dokonano przy pomocy technik statystycznych, tradycyjnych procentów oraz wzoru t-Studenta dla dwóch wskaźników struktury – C. Domańskiego.

WYNIKI BADAŃ

W literaturze przedmiotu zwraca się uwagę na to, że dziecko 6-letnie ma prawidłowo rozwinięte zdolności koordynacyjne w orientacji przestrzennej i zdolność rytmicznego wykonywania ruchów. W związku z tym za cel zadania nr I zastosowanego testu, wyznaczono sprawdzenie zdolności rytmicznego wykonywania ruchów do dwóch rodzajów rytmu, dowolnie wystukiwanego przez nauczyciela (wolno, szybko). Dziecko dostało polecenie poruszania się w różny sposób zgodny z rytmem. Za zgodność ruchu z rytmem badany mógł otrzymać maksymalnie 4 punkty, za brak zgodności 0 punktów oraz liczono przypadki twórczej inwencji ruchowej. Analizę wyników dokonano na podstawie danych pochodzących z arkusza pomiarów indywidualnych dzieci.

Zgodność wykonywanych ruchów z rytmem i ocena inwencji

Tabela 1

Badani	Zgodność rytmu			Ocena inwencji twórczej			
	0	1–3	4	brak	słaba	dobra	b.dobra
	punktów	punkty	punkty	0 pkt.	1 pkt.	2 pkt.	3–5pkt.
Dziewczynki	3.7	65.4	30.9	37.0	23.5	18.5	21.0
Chłopcy	1.1	64.8	34.1	44.3	27.3	20,5	7.9
Istotność różnic	t=1.5647 p>0.05	t=0.1156 p>0.05	t=0.6282 p>0.05	t=1.3719 p>0.05	t=0.8043 p>0.05	t=0.4642 p>0.05	t=3.4552 p<0.001
Ogółem	2.4	65.1	32.5	40.8	25.4	19.5	14.2

W kwestii zgodności ruchów z rytmem okazało się, że nieco więcej niż co trzecie badane dziecko ma wykształconą tę zdolność bardzo dobrze, znacznie więcej niż połowa popełniała błędy bądź w rytmie wolnym, bądź w szybkim lub chwilowo wypadła z rytmu. Bardzo nieznaczny odsetek nie posiadał umiejętności poruszania się w rytmie. W podziale na płeć nieznacznie wyższy odsetek, sta-

tystycznie nieistotny, odnotowany został na korzyść dziewczynek. Pomysły różnych sposobów poruszania się dzieci w rytmie zapisane są w 4 grupach, każdej przypisano ocenę. Okazało się, że bardziej pomysłowe są dziewczynki niż chłopcy. Różnice statystycznie istotne na poziomie wybitnym w ocenie poziomu inwencji bardzo dobrej dowodzą, iż dziewczynki wykonały zdecydowanie więcej i bardziej oryginalne pomysły improwizacji ruchowej. Być może uwidoczniły się w tym fakcie zdolności i ich predyspozycje do gimnastyki artystycznej, dyscyplinie obcej chłopcom.

Sprawdzenie sposobu wyrażania emocji w ekspresji motorycznej dokonano za pomocą zadania nr 2. Polecono dziecku pokazać ruchem treść 9 zdań np. *pokaż, jak zjadasz cytrynę; pokaż, jak żegnasz się z mamusią; pokaż, że jesteś w głośnej sali; pokaż że dostałeś nową zabawkę* itp. Dziecko miało możliwość wyrażenia ekspresji w trzech wymiarach: ruchem całego ciała, dźwiękiem i mimiką twarzy. Przed rozpoczęciem próby nauczyciel zastosował przykład podobnego zdania niepodlegającego ocenie, by upewnić się, czy dzieci rozumieją polecenie.

Sposoby wyrażania emocji w ekspresji motorycznej

Tabela 2

Sposób wyrażenia ekspresji	Badani		Istotność różnic		Ogółem
	dziewczęta	chłopcy	t	p	
Ruchem	68.6	60.7	1.5246	> 0.05	64.5
Dźwiękiem	35.7	37.3	0.2863	> 0.05	36.5
Mimiką	51.3	49.0	0.4226	> 0.05	50.1

Ekspresję motoryczną własnych emocji dzieci wyrażały najczęściej ruchem całego ciała, mniej mimiką twarzy, a najmniej wydając dźwięk. Różnice statystycznie nieistotne w sposobie wyrażania emocji dowodzą, że siła ekspresji motorycznej dziewczynek i chłopców jest taka sama. Natomiast odsetek badanych stanowi przesłankę, że u dzieci nie jest stymulowana tego rodzaju ekspresja emocji.

Badania naukowe¹⁵ dowodzą, że nauczyciele pracujący z małym dzieckiem znają i najczęściej stosują w procesie dydaktyczno-wychowawczym formę opowieści ruchowej. Walory tej aktywności fizycznej są nieocenione w kształtowaniu kreatywności u wychowanków. Zadania wymagające zastosowania tej metody

¹⁵ T. Banaszkiwicz, *Metody kreatywne w edukacji fizycznej dzieci nauczania zintegrowanego*, [w:] E. A. Zwolińska, *Edukacja kreatywna*, Bydgoszcz 2005, s. 136.

(formy)¹⁶ nie tylko rozwijają świadomość własnego ciała, ale także tworzą możliwość wyzycia się i rozładowania emocji, jak również dostarczają nowej wiedzy przez odkrywanie.

Celem następnego zadania zastosowanego testu było sprawdzenie kojarzenia faktów opowieści ruchowej przez pomiar liczby obrazów ruchowych badanych dzieci. Otrzymane dane w tym zakresie ujęte zostały w trzy grupy, stanowiące ocenę poziomu aktywności ruchowej.

Stopień i wymiar kojarzenia faktów opowieści ruchowej

Tabela 3

Liczba faktów opowieści	Badani				Istotność różnic		Ogółem		Poziom aktywności
	dziewczęta		chłopcy		t	p	n	%	
	n	%	n	%					
3–8	34	21.0	39	22.1	0.2458	> 0.05	73	21.6	poniżej przeciętnej
9–12	78	48.1	80	45.5	0.4787	> 0.05	158	46.7	przeciętna
13–17	50	30.9	57	32.4	0.2963	> 0.05	107	31.7	powyżej przeciętnej
Razem	162	100	176	100	razem		338	100	

Dane wskazują na to, że liczba obrazowanych przez dzieci faktów opowieści zawarta została w przedziale 3–17. Nieco mniej niż połowa badanych osiągnęła poziom przeciętny twórczej aktywności psychoruchowej, wyższy odsetek powyżej przeciętnej i niższy poniżej. Fakt ten sugeruje, że dzieci dość dobrze kojarzą fakty opowieści i potrafią ruchem pokazać ich treść. Istotność różnic, statystycznie nieistotna, wskazuje, że i dziewczynki i chłopcy kojarzą fakty podobnie.

Mierzenie zdolności poznawczych dzieci, takich jak operacje myślowe i wyobrażenia dokonano w zadaniu IV za pomocą liczby ich pomysłów. Badani po otrzymaniu przeczytanej gazety mieli wykonywać z nią różne rzeczy: bawić się, ćwiczyć, zmienić jej wygląd itp. Mogli pokazywać lub mówić, co chcą z nią zrobić. Nauczyciel obserwacji uczestniczącej notował pomysły dzieci. Za każdy pomysł przydzielany był 1 punkt.

¹⁶ W literaturze nazywana metodą i formą, w zależności od autora-teoretyka posługującego się tym pojęciem.

Pomiar pomysłów dzieci czynności wykonywanych z gazetą

Tabela 4

Badani	Liczba inwencji twórczej											
	0 punktów			1 punkt			2 punkty			3–5 punkty		
	nie przejawia			poniżej przeciętnej			przeciętna			powyżej przeciętnej		
	%	t	p	%	t	p	%	t	p	%	t	p
Dziewczęta	20.7			32.1			35.7			11.5		
Chłopcy	18.3	1.1121	>0.05	33.8	0.6646	>0.05	37.4	0.6487	>0.05	10.5	0.5866	>0.05
Razem	19.5			33.0			36.5			11.0		

Z danych zawartych w tabeli 4 wynika, że dzieci miały najwięcej 5 pomysłów, co można zrobić z przeczytaną gazetą. Procenty liczone do liczby wskazań w czterech sposobach inwencji (czynność ruchowa samodzielna, ruchowa z sugestią, informacja słowna samodzielna, słowna z sugestią) wskazują, że poziom twórczej aktywności był zróżnicowany. Dopuszczalne w pomiarze było stosowanie przez nauczyciela czynności naprowadzających, sugerujących pomysł, typu: co można robić przy użyciu rąk, leżąc, jaką inną postać może mieć gazeta. Okazało się, że najczęściej dzieci miały po dwa pomysły. W związku z tym środek przedziału wyznaczał inwencję twórczą przeciętną, dalsze oceny pomysłów umieszczono w tabeli. W podziale na płeć badanych różnic statystycznie istotnych nie odnotowano.

WNIOSKI

W podsumowaniu badań dotyczących pomiaru poziomu twórczej aktywności psychomotorycznej można stwierdzić, że:

- dzieci w wieku 6 lat mają bardzo dobrze wykształcone zdolności koordynacyjne rytmicznego wykonywania ruchów,
- posiadają niski poziom inwencji twórczej w sposobach ilustracji rytmu za pomocą ruchu,
- w sposobach wyrażania własnych emocji najczęściej wykorzystują ruch całego ciała, mniej mimikę twarzy a najmniej ekspresję przy pomocy dźwięku,
- dość dobrze kojarzą fakty opowieści ruchowej oraz właściwie ilustrują je ruchem,
- prezentują przeciętny poziom zdolności poznawczych w wytwarzaniu nowych pomysłów,
- nie ma znaczących różnic w twórczej aktywności psychomotorycznej dziewczynek i chłopców.

Na podstawie badań można sformułować postulat, że w praktyce szkolnej nauczyciele przedszkola i młodszych klas szkoły podstawowej winni w większym zakresie projektować sytuacje dydaktyczne z zastosowaniem zadań problemowych i twórczych.

**TEST MIERZENIA TWÓRCZEJ AKTYWNOŚCI PSYCHOMOTORYCZNEJ
DZIECKA 6-LETNIEGO
(Teresa Banaszek)**

Uwagi ogólne

Problematyka badania dojrzałości szkolnej w zakresie twórczej aktywności psychomotorycznej staje się bardzo istotna ze względu na fakt, iż jednym z celów na każdym etapie współczesnej edukacji jest przygotowanie wychowanka do twórczej działalności na wszystkich płaszczyznach życia. Założeniem edukacji fizycznej jest przygotowanie absolwenta do szkoły tak, aby współczesne dziecko a w przyszłości dorosły człowiek chciał i umiał troszczyć się o zdrowie, sprawność fizyczną swoją oraz innych członków rodziny. Do tego potrzebna jest mu wiedza i umiejętności podejmowania działań twórczych, które będzie mógł wykorzystać w teraźniejszości jak i w przyszłości.

We współczesnej dobie pojęcie „człowiek twórczy” nabiera coraz większego znaczenia. Określa się tym terminem jednostkę niezwyklego umysłu, geniusza, ale także osobę myślącą, umiejącą rozwiązywać sytuacje problemowe w codzienności życiowej. Szczególnie to drugie ujęcie staje się istotne w wychowaniu i kształceniu młodego pokolenia.

Przy powyższych uwarunkowaniach diagnozowanie poziomu twórczości dzieci od najmłodszych lat staje się koniecznością. Zadania w teście są tak skonstruowane, że nie oceniają pracy nauczyciela, lecz twórczy potencjał dzieci. Ważne jest, aby pomiary były przeprowadzone rzetelnie i dokładnie oraz zgodnie z załączoną instrukcją.

Instrukcja

1. **Cel:** mierzenie poziomu twórczej aktywności psychomotorycznej.
2. **Adresat:** dzieci 6-letnie, które od nowego roku zostaną objęte obowiązkiem szkolnym.
3. **Treść:** test obejmuje 4 próby (zadania). W każdej z nich jest podany cel pomiaru i treść zadania, metodyka przeprowadzenia próby oraz szczegółowa punktacja za każde zadanie.
4. **Metodyka:**
 - a) Dzieci wykonują zadania w strojach do ćwiczeń ruchowych, bez wcześniejszego przygotowania, indywidualnie lub grupowo (najwyżej 5 dzieci), bez obecności innych. Wskazane jest, by dzieci czekające na próbę nie kontaktowały się z tymi, które już ją odbyły.
 - b) Zaleca się, aby próby przeprowadzały 2 osoby. Obie znają cel badań, treść i metodykę oraz ocenianie. Nauczycielka realizuje zadania z dziećmi w kolejności 1, 2, 3, 4, ściśle według opisów sposobu wykonania. Prowadząca nie stosuje czynności naprowadzających, wyjątek stanowi zadanie nr 4. Nie podpowiada rozwiązań i nie koryguje błędów. Polecenia podaje krótko bez

powtórzeń. Poprzedza informacją wprowadzającą, *co będziemy teraz robić*. W razie potrzeby upewnia się, czy dziecko rozumie zadanie, polecając jego powtórzenie.

- c) Druga osoba obserwuje i ocenia wykonanie zadania. W razie wątpliwości konsultuje się z nauczycielką przeprowadzającą próbę. Zapisuje wyniki w arkuszu pomiaru każdego dziecka.
- d) Zadania można przeprowadzić także w formie zabawowej. Dzieci wykonują próby w zespołach najwyżej 5-osobowych. Każde na koszulce ma przyklejoną karteczkę, na której osoba obserwująca odnotowuje pomysły. Oceniane są tylko oryginalne pomysły, niebędące naśladownictwem innych osób.
- e) Dopuszcza się również inne rozwiązania organizacyjne przeprowadzenia testu, pod warunkiem, iż dokładnie zostanie zmierzony potencjał twórczy każdego dziecka.

Czas przeprowadzenia prób: dziennie przeprowadzić taką liczbę zadań, aby dzieci nie czuły się zmęczone.

Punktacja: punkty wpisuje się w wariantach, do których dziecko się zakwalifikowało. Na końcu zadań zamieszczone zostało szczegółowe objaśnienie punktacji dla każdej próby. Wyniki zbiorcze i ich interpretację umieszcza się w arkuszu pomiaru przygotowanego dla każdej jednostki.

Pomoce do badań: przybór do wystukiwania rytmu przez nauczyciela, część gazety dla każdego dziecka, przyrząd do odmierzenia czasu, arkusz pomiaru (wzór w załączniku).

Zadanie nr 1

Cel: sprawdzenie zdolności rytmicznego wykonania ruchu oraz ocena inwencji twórczej.

Zadanie: realizacja ruchowa rytmu do marszu, do biegu lub podskoków.

Metodyka:

1. Nauczyciel prowadzący w ciągu 1 minuty wystukuje dwa rodzaje rytmu i poleca dziecku realizację ich w różny sposób. Informuje dziecko: *często bębenek pomagał nam maszerować, biegać lub podskakiwać, a teraz spróbuj wykonać różne ćwiczenia do rytmu, który będę wystukiwać na bębenku*. Możliwe sposoby realizacji rytmów, to np.: klaskanie, tupanie, pstrykanie, uderzanie rękoma o uda, wymachy ramion, nóg itp.
2. Ocenia się zgodność ruchów z rytmem oraz inwencję twórczą (mierząc liczbę sposobów realizacji rytmu).

Punktacja:

- a) zgodność rytmu:
2 pkt – cały czas trwania próby za każdy z dwóch rodzajów rytmu,
1 pkt – mylenie rytmu,

- 0 pkt – niezgodność,
b) inwencja twórcza, dając 1 pkt – za każdy inny sposób realizacji rytmu przez dziecko niż marsz, bieg, podskok. Nie wpisujemy pkt jeśli czynność ruchowa powtarza się.

Zadanie nr 2

Cel: sprawdzanie sposobu wyrażania emocji.

Zdania do wyrażenia emocji. Pokaż:

- jak zjadasz kwaśną cytrynę,
- jak zjadasz słodką czekoladkę,
- jak żegnasz się z mamusią,
- jak witasz się z babcią,
- co robisz, gdy płacze kolega,
- jak znalazłeś zranionego ptaszka,
- że jesteś w głośnej sali,
- co robisz jak dostaniesz nową zabawkę,
- co zrobisz, gdy kolega zabierze ci zabawkę.

Metodyka

1. Nauczyciel prowadzący, poleca dzieciom pokazać ruchem treść powyższych zdań.
2. Osoba obserwująca ocenia sposób wyrażania emocji.

Punktacja: Sposób wyrażania emocji zapisuje się przy każdym z 9 przykładów zadania, wpisując 1 pkt – za każdy z wymiarów (ruch, dźwięk, mimika, informacja słowna), 0 pkt – brak któregoś z nich. Maksymalnie za jeden przykład (zdanie) dziecko może uzyskać 4 pkt.

Zadanie nr 3

Cel: sprawdzenie kojarzenia faktów.

Zadanie: opowieść ruchowa.

W bardzo wysokim lesie mieszkała rodzina niedźwiadków. Tata niedźwiedź był potężny, silny i poruszał się ciężko. Codziennie, gdy wschodziło słońce wyruszał na polowanie. Przedzierał się przez gęsty las, mijał wysokie drzewa i niskie krzewy. Czasem musiał odpędzać natrętne komary. Wtedy stawał na tylnych łapach, obracał się szybko i potrząsał głową. Mama – niedźwiedzica dużo mniejsza, ale była bardzo zwinna i pracowita. W kuchni przygotowywała smaczne posiłki. W niedźwiedziej rodzinie było dwoje dzieci: Mania i Baszko, które bawiły się zawsze w pobliżu domku. Chwytały się za ogonki, wspinały na drzewa, huštały na gałęzi, kryły za krzakami, a także biegały. Ulubionym zajęciem Mani było przeglądanie się w lustrze wody. Natomiast Baszko lubił turlać się po ziemi. Mania

i Baszko nie nudzili się, choć nie mieli ani telewizora ani komputera. Byli zdrowi, silni, nie kichali ani nie kaszleli. Rodzina żyła szczęśliwie, bo bardzo się kochała. Zbliżała się zima. Rodzice na dobranoc przeczytali bajkę, ucałowali swoje dzieci i wszyscy zasnęli w swoich legowiskach. Będą spać do wiosny.

Metodyka:

1. Nauczyciel prowadzący informuje dziecko: *pokaż ruchem, o czym będę opowiadać*. Z odpowiednią intonacją i bardzo wolno opowiada tekst, by dziecko miało czas na pokazanie ruchem faktów, a osoba – obserwator zapis notatki.
2. Nauczyciel obserwujący ocenia każdy ruch dziecka zgodny z faktem.

Punktacja: 1 pkt – za każdy ruch zgodny z fragmentem opowieści. Przypadki wyrażenia ekspresji wpisujemy w odpowiednim wierszu, oddzielając przecinkami. Nie wpisuje się punktów za powtarzane czynności.

* * *

Zadanie nr 4

Cel: mierzenie zdolności poznawczych: operacji myślowych, wyobraźni.

Zadanie: co chcesz zrobić z przeczytaną gazetą?

Metodyka:

1. Nauczyciel prowadzący informuje dziecko: *to jest gazeta już przeczytana, można z nią robić różne rzeczy, można się nią bawić, wykonywać ćwiczenia, może wyglądać inaczej, ale będzie tą samą gazetą. Pokaż różne sposoby lub powiedz, co chcesz z nią zrobić*.
2. W przypadku, gdy dziecku brak pomysłów nauczyciel stosuje czynności naprowadzające. Mogą być dwojaki:
 - a) zachęty, np. *co jeszcze, a jak inaczej, przecież wiesz, teraz pokaż inny sposób, co można z nią zrobić* itp. lub
 - b) sugerujące pomysł, typu *co można robić przy użyciu nóg, rąk, leżąc, jaką inną postać może mieć gazeta itp.* Dopuszcza się możliwość zastosowania 2 czynności motywujących i 2 sugerujących.
3. Próba kończy się wtedy, gdy dziecko pozostaje 15 sekund w bezruchu lub mówi, że nie wie, co ma zrobić.
4. Nauczyciel obserwujący ocenia czynności wyrażone ruchem lub słowem.

Punktacja: 4 pkt – czynność ruchowa wykonana samodzielnie,

3 pkt – czynność ruchowa za sugestią prowadzącego,

2 pkt – informacja słowna samodzielna,

1 pkt – informacja słowna za sugestią prowadzącego.

Zapis szczegółowy pomysłów dziecka wpisujemy w odpowiednim wierszu, każdy oddzielając przecinkiem.

Załącznik nr 2

Arkusz pomiaru twórczej aktywności psychomotorycznej

Nazwisko i imię

Forma: indywidualna, grupowa

Nr zad.	Wskaźniki	Punktacja										
		Zapis szczegółowy										Razem
1.	Ruch zgodny z rytmem	I rytm....., II rytm.....										
	Ocena inwencji	,, , ,										
2.	Wyraża emocje: ruchem	1/	2/	3/	4/	5/	6/	7/	8/	9/		
	dźwiękiem											
	mimiką											
	słowami											
3.	Zgodność z faktem opowieści	,,										
4.	Czynność ruchowa	,, x 4										
	Czynność ruchowa samodzielna											
	Czynność ruchowa	,, x 3										
	Czynność ruchowa z sugestią											
	Informacja słowna samodzielna	,, x 2										
	Informacja słowna z sugestią	,, x 1										
		Razem punktów										

Interpretacja wyników

Nr próby	Wskaźnik	Poziom (wyrażony w punktach)		
		niski	średni	wysoki
1.	Zgodność z rytmem	1	2–3	4
	Ocena inwencji	2 i mniej	3–4	5 i więcej
2.	Sposób wyrażania emocji	12 i mniej	13–20	21–36
3.	Fakty wyrażone ruchem	3–8	9–12	13–17
4.	Pomysły ćwiczeń z gazetą	9 i mniej	10–19	20 i więcej

Teresa Banaszekwicz